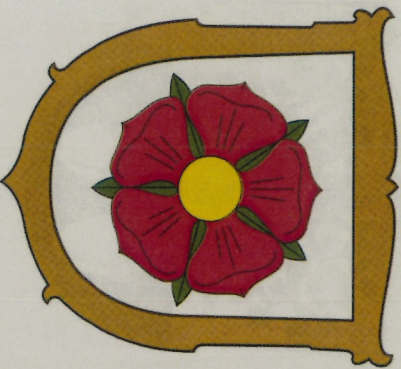

Poválečná léta se vyznačovala řadou tvrdých společenských – politických změn. Padesátá léta přinesla totální likvidaci sedláků a následnou kolektivizaci zemědělství. Drobní živnostníci byli nahrazeni družstvy a komunálními provozovanni. Městu Zbiroh přinesla tato čtyřicetiletá éra řadu trvalých proměn. Na vyvlastněných pozemcích byly vystaveny bytové jednotky poplamté době svého vzniku. V 60. a 70. letech proběhly další úpravy náměstí, chodníků a okrasné zeleně. V akcích „Z“ prováděných svépomocí občanů vznikly četné stavby sloužící obchodu, zdravotnictví, školství a dalším činnostem dodnes. Od roku 1989 se tvář města neustále mění.

Křížovka v horní části náměstí, která byla vždy centrem historických a společenských událostí, byla v roce 2003 změněna na kruhový objezd, na prostanství „U váň“ a pod kostelem vybudovány nové autobusové zastávky a před zdravotním střediskem rozšířena parkovací místa. V proluce, vzniklé po domech zbouraných v roce 1988, bylo v roce 2004 vystavěno pódium a zázení pro kulturní akce, prodejní buňky a Informační centrum Mikroregionu Zbrožsko. Vydlážděné prostanství poté osázeno stromky a doplněno novou, dnes již bývalou kašnou. Vyznamnou proměnou prošly i některé budovy města. V roce 2014 byla dokončena přístavba Městského úřadu ve Zbироze a s tím spojené stavební úpravy stávající budovy. Také Muzeum J. V. Sládky průběžně od roku 2012 prochází rekonstrukcí, koncem roku 2016 se hudova novou fasádou a výměnou oken navrátila ke svému původnímu vzhledu. Novou podobu postupně získává i zbrožská Sokolovna. V posledních letech se zlepšila kvalita některých komunikací ve městě a okolí. Dopravní obslužnost města i celého Mikroregionu však poznamenalo zrušení železniční stanice Zbiroh v roce 2012.

V současně době se město Zbiroh stává cílem návštěv turistů, částečně díky zámku Zbiroh, který byl v roce 2005 zpřístupněn veřejnosti. Místní bohatou historií předstává ve svých expozicích a výstavách zdejší muzeum. Život a dílo nejvýznamnějšího rodáka básníka Josefa Václava Sládky již 65 let zprostředkovává Muzeum J. V. Sládky. Za 120 let od povýšení Zbироha na město se zde život v mnohém výrazně proměnil.

Městský znak

Od 15. stol. tvoří stříbrný štít s pětilistou růží, stylizovaný květ šípkové růže se srdcovými listy s okrajem ohnutým dovnitř, se zlatým semenkem a pěti zelenými kališními listy. Horní list je svým dovnitř ohnutým okrajem vodrovový s horní hranou šířtu, takže květina je nejhořejší částí zakončena dvěma kališními listy.

Od roku 1897 má znak červenou růži se zlatými koněčky a zelenými úhlovými listy ve stříbrném, zlatě vroubeném štítě. Popsaný znak se liší od radnického právě tím zlatým lemem. Od myšského znaku, který má od roku 1906 rovněž zlatý lem a navíc ještě zděnou korunu, se liší polohou růže.

MĚSTO ZBIROH, www.zbiroh.cz

Muzeum J. V. Sládky: muzeum@zbiroh.cz, tel.: 373 749 538

Informační centrum: infocentrum@zbiroh.cz, tel.: 373 749 521

Knihovna Dr. Josefa Palivce: knihovna@zbiroh.cz, tel.: 373 749 530

ZBIROH - 120 let od povýšení na město

Město Zbiroh je nejen hraniční oblastí rokycaňského okresu, ale je i vstupní branou do podbrdských lesů a křivokláských hvozdu. Na lesnatém vrchu ve výšce 546 m věvodí celému kraji rozlehlý zbrožský zámek se zámeckým parkem. Dole pod zámekem se tují k zámecké stráni malé podbrdské město Zbiroh, město básníků s rušnou historií.

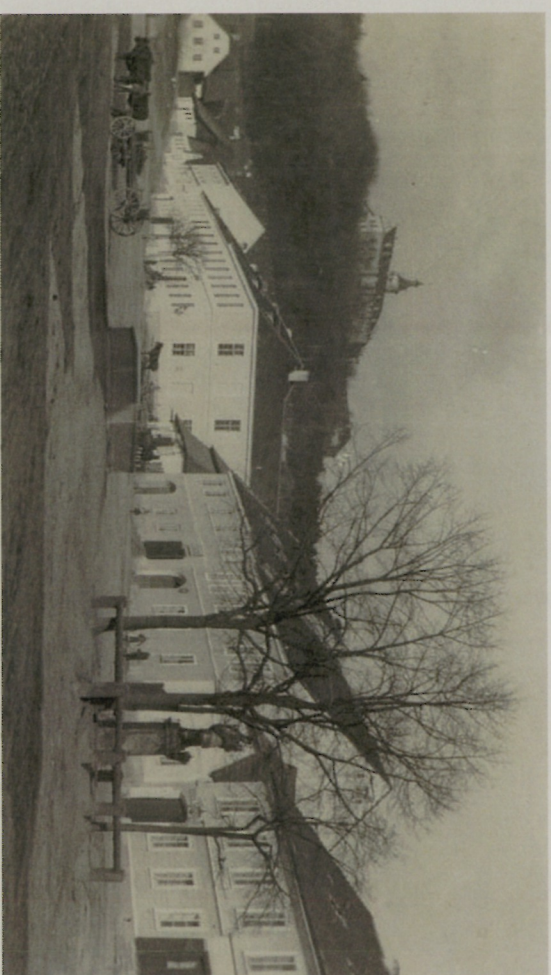

Foto J. V. Sládek, 90. léta 19. století

Zakladatel hradu není znám. Prvními známými držiteli byli roku 1230 Čižen ze Zbироha s bratrem Sulislavem. Po roce 1230 byl vystřídán Břetislavem ze Zbироha z rodu Dřislaviců. Ve 14. století zde vládli páni z Valdeka, z nichž se připomíná Oldřich ze Žebráka se sídlem ve Zbироze. Ale ani tento rod zde nezůstal dlouho, neboť hrad připadl za Jana Lucemburského královské rodině, ne však na dlouho. Král Jan ho sice zastavil, ale již jeho syn Karel IV., ještě jako správce, hrad kolem roku 1333 vyplatil pánům z Rožmberka. Roku 1336 král Jan daroval hrad Zbiroh s městečkem i se vším k hradu náležejícímu Petru z Rožmberka. Rožmberkové zde panovali téměř po celé století. Ještě dnes jako přípomínku Rožmberků najdeme v zámecké kapli na stěnách fresky. V majetku Rožmberků byly také Radnice a Mýtí, které měly společně se Zbироhem právo užívat v městských erbech pětilistou rožmberskou růži.

V husitské době byl hrad ušetřen. Roku 1431 Oldřich z Rožmberka postoupil Zbироh císaři Zikmundovi. Po několika letech je Zbiroh v držení Hanuše staršího z Kolovrat, který se z příznivce stal odpůrcem krále Jiřka z Poděbrad. Jeho nástupcem se stal Hanuš mladší, jenž hrad Zbiroh opevnil a rozšířil o podhradí. Dne 29. srpna 1469 byla na zbrožském hradě vyhlášena za velkého shromáždění duchovensiva klatba na krále Jiřiho. V roce 1478 prodal Hanuš mladší Zbiroh se vším, co k němu náleželo, svým švagrům Jaroslavu a Zdeslavu ze Šemberka. Roku 1505 dědicové prodali Zbироh Václavu Popelovi z Lobkovic. Lobkovicové zde vládli téměř celé století a v zemi zastávali vysoké úřady. Ladislav a Jiří se zapletali do vzpoury proti Rudolfu II. a upadli v nemilost. Byli načtení z velezrady a jejich panství bylo zabaveno.

Zbiroh připadl roku 1594 královské komoře spojené pod správou s Křivoklátskem. Po bitvě na Bílé hoře se proměnil Zbiroh ve vězení, kde byli vězněni čeští stavové „do věčného žaláře“, jako např. Vilém st. z Lobkovic.

Během třicetileté války, v roce 1639 Švédové hrad vydrancovali a vypálili. Tehdy shořela severní část hradu a ve městětku stará radnice. Až roku 1692 byl hrad značně přestavěn. Tehož roku si hrad pronajal František Karel Přehořovský z Kasejovic a o 10 let později bylo zboží dáno do zástavy knížeti Adamu z Lichtensějna, který ho držel do roku 1723. V témtě roce bylo pansví opěť vyplaceno královskou komorou a o něco později se dostalo pod správu horního úřadu v Přibrami. Novými majiteli zámku se stávají v roce 1865 krakovští bankeři S. Stigmundt a V. Kirchmayer. Od nich ho koupil za 10 milionů zlatých pruský podnikatel B. H. Stroussberg tzv. „Kráľ železnic“. Přestavěl celý zámek a dal mu dnešní podobu. Ve Zbiroze chtěl vybudovat mohutný průmyslový komplex, ovšem jeho dalekosáhlé plány ztroskotaly po krachu na vídeňské burze roku 1873. Po jeho pádu roku 1875 následně připadl zámek v exekuční dražbě v roce 1879 Josefu Colloredu - Mansfeldovi.

Knížecí rod obýval zámek zpočátku jen občas, teprve od roku 1913 trvale. Na začátku 2. světové války museli zámek uvolnit německé jednotce. Od roku 1945 byl zámek státním majetkem a téměř 60 let ho užívala armáda. Po roce 1990 byl v restituci navrácen rodině Colloredu - Mansfeldové, která zámek prodala státu. Od roku 2004 se majitelem stala společnost Gastro Zóřin Praha, přejmenovaná nejprve na Chateau Zbiroh, nyní na Agenturu NKL s.r.o.

Zbiroh na počátku 20. století

Ves Zbiroh povstala z někdejšího podhradí, první zmínka pochází z roku 1350, kdy Zbiroh náležel Rožmberkům. Dne 24. června 1369 povýšili thovou ves Zbiroh na městečko se všemi tehdy obvyklými výsadami. Z této doby pochází i městský erb – červená pětilistá růže ve stříbrném poli. Původní gotický kostel sv. Mikuláše se připomíná již v roce 1367. Během husitských válek bylo okolí Zbiroha popleněno Žižkovým vojskem táhnoucím k hradu Víčejmu.

Zpusťla řada gruntů a hospodářský vývoj byl utlumen. Další pohromou pro Zbiroh byl vpád švédských vojsk pod vedením Banera. Roku 1639 vypálili celé městečko, s radnicí shořely i výsady udělené Rožmberky a mnoho městských knih. Některé výsady byly později královskou komorou obnoveny, nebylo však již dovoleno vařit pivo. V roce 1640 tak Zbiroh patřil mezi úplně spálené obce. První zmínka o zbirožské škole pochází z roku 1652, kdy se praví, že trvá již 50 let. Roku 1667 byla vystavěna dřevěná škola a r. 1734 nová, „od kamene“. Roku 1758 navštívil Zbiroh císař František. Na počátku 19. století byla na Františkově uvedena do provozu vysoká pec, vrchol tehdejších technických vynálezů. Pec pojmenovaná po císaři Františkově pracovala do roku 1875. Od poloviny 19. století došlo ve Zbiroze k největšímu rozmachu podomácké výroby cvočků v tzv. „veřtáčech“, a k mnoha dalším významným změnám.

Po zrušení vrchnostenských úřadů byl v roce 1850 ve Zbiroze zřícen okresní soud náležející Okresnímu hejmanství v Hořovicích. O pět let později byl ustaven okresní úřad s mocí soudní i politickou, který byl zrušen v roce 1868. V místě zůstal jen okresní soud, který byl na přání nového majitele zámku B. H. Stroussberga přemístěn v roce 1869 ze zámku do nově postavené radnice na náměstí. Od roku 1896 bylo Zbirožsko připojeno k novému hejmanství v Rokycanech. V tomto roce podalo obecní zastupitelstvo se starostou Aloisem Vodrážkou prosbu, aby byl zdejší městys povýšen na město. Tomu předcházela první žádost ze dne 16. prosince 1871. Zásadním mezníkem v historii Zbiroha se stalo povýšení na město, které se uskutečnilo až v roce 1897. Dne 17. května 1897 byl císařským diplomem podepsaným císařem Františkem Josefem I. povýšen Zbiroh na město. Kronika města Zbiroh zaznamenává: „*Jeho císařské a královské Apoštolické Válečnické Josef I. ráčil nejvyšším rozhodnutím ze dne 17. května 1897 městys Zbiroh nejmlistivěji povýšiti na město. Toto nejvyšší vyznamenání oslavilo město Zbiroh v neděli dne 3. října 1897 okázale a slavností této zúčastnili se podepsaní*“. Poté v kronice následuje asi osmdesát podpisů zúčastněných občanů. K počtě této události prošel navěčer osvětleným městem slavnostní průvod školní mládeže i dospělých a na náměstí před kostelem byl odpálen ohňostroj. Následně rozhodnutím císaře Františka Josefa I. bylo dne 27. dubna 1898 vydáno privilegium, aby byl městský znak udělený Rožmberky, obohacen o zlatý lem štítu.

Zbiroh již v této době procházel bohatým rozvojem jak v podnikatelské, tak spolkové činnosti. Proměny zaznamenává vzhled zbirožského náměstí. Započalo dláždění chodníků, probíhalo pokládání vodovodního potrubí, namísto třech starých roubených kašen byly vybudovány kamenné a po obou stranách náměstí od radnice ke kostelu byly Okrašlovacím spolkem vysázeny lípy.

Počátkem 20. let 20. století, kdy proběhlo sčítání lidu, měl Zbiroh 250 útsel popisných a 1582 obyvatel. Město Zbiroh bylo roku 1922 sídlem samosprávného okresu (42 politických obcí). Dále zde byl okresní soud, berní úřad, důchodková kontrola, četnická stanice, notářství, advokát, lékař a lékárna, okresní nemocniční pokladna, poštovna, telegrafní a telefonní úřad se správou autobusového spojení (nádraží Zbiroh – Zvukovec), okresní hospodářská záložna, živnostenská záložna, katolický farní úřad ve městě a katolická duchovní správa na zámku. Výuka probíhala ve 4 školách. V obecné ve městě a na Švabíně, v měšťanské a v živnostenské škole pokračovací. Obecná škola ve Zbiroze byla čtyřtřídní a bylo zde zapsáno 216 žáků. Měšťanskou školu navštěvovalo ve 3 třídách 154 žáků, dvoutřídní živnostenskou 71 žáků a obecnou školu na Švabíně ve dvou třídách 65 žáků. K vzdělání žáků sloužila také knihovna, která byla majetkem Čtenářského spolku. V roce 1923 započala elektrifikace města. V roce 1928 byl zrušen okresní soud a u kostela postaven pomník padlým zbirožským vojínům.